

A közügyek vitáinak szabadsága és a személyiségi jogok védelme az Alaptörvény hatálya alatt

KOLTAY ANDRÁS,

a Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság
és a Médiatanács elnöke, kutatóprofesszor (NKE ÁNTK)

1. Bevezetés

A következőkben az Alkotmánybíróság (AB) véleményszabadsággal összefüggő gyakorlatának egyes elemeit kívánjuk röviden áttekinteni az Alaptörvény hatálya alatt, azaz a 2012. január 1. óta született határozatok fényében. Az AB gyakorlata természetesen csak az egyik fontos tényező a közügyekkel kapcsolatos viták szabadságának és általában a véleményszabadság jogi határainak azonosításában, de önmagában is sokat elárul egy állam alkotmányos kultúrájáról, jogrendszere felfogásáról az alapjogok tekintetében, és képes befolyásolni mind a jogalkotást, mind pedig a bíróságok általi jogalkalmazást.

Vezérfonalunk, amelyhez e gyakorlatot mérni igyekszünk, a közéleti viták szabadsága és az általa megsérteni képes emberi méltóság védelme közötti egyensúly megtalálásának célkitűzése. Részben délibábos ábránd ez, hiszen az egyes ügyek esetében – mivel azokat el kell dönteni – ilyen egyensúly fogalmilag nem létezhet: vagy a szabadság, vagy a méltóság védelme kerekedik felül. De összességében, a joggyakorlat egésze törekedhet arra, hogy a két versengő érték között egyensúlyt keressen, egyszerre biztosítva mindkettőt és korlátozva érvényesülésüket.

2. Személyiségvédelem és a közügyek vitái

A személyiségi jogok védelmének terjedelme az AB gyakorlatában – a valódi alkotmányjogi panasz lehetőségének köszönhetően – a leggyakrabban felmerülő olyan problematika, amely a véleményszabadság határait érinti. A kérdéskör komplex: magánjogi és büntetőjogi eljárások útján is az AB elé kerülhetnek vitás kérdések, mindkét jogágban többféle tényállás alkalmazása nyomán, ráadásul két új kódex is hatályba lépett a tárgyalt időszakban.

2.1. Az új alaphatározat

Érdemi változást jelent a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvényben (Ptk.) a 2:44. §-ban található, a közügyek vitáinak szabadságának biztosítását, egyúttal a közéleti szereplők személyiségi jogai védelmének szűkítését célzó generálklauzula. Ezzel kapcsolatban született meg az AB-gyakorlat számára kulcsfontosságú 7/2014. (III. 7.) AB határozat.

A Ptk. 2:44. §-a a kódex elfogadásakor így szólt: „A közügyek szabad vitatását biztosító alapjogok gyakorlása a közéleti szereplő személyiségi jogainak védelmét méltányolható közérdekből, szükséges és arányos mértékben, az emberi méltóság sérelme nélkül korlátozhatja.” A normaszövegben szereplő, a csökkentett személyiségvédelem egyik feltételeként meghatározott „méltányolható közérdek” szövegrészt az alapvető jogok biztosa a rendelkezés hatálybalépése előtt alkotmánybírói indítványban támadta meg. Ezt követően az AB a 7/2014. (III. 7.) AB határozatával megsemmisítette az érintett szövegrészt. Az emberi méltóság védelmével kapcsolatban a határozat megállapította, hogy az a vélemény szabadság korlátja lehet, de bármely sérelme „nem igazolhatja a vélemény szabadság korlátozását. Ellenkező esetben a vélemény szabadság tartalma kiüresedne. [...] Az emberi méltóság védelméhez való jog csak az emberi státusz jogi meghatározójaként korlátozhatatlan”.¹

Az alkotmányos probléma és az AB számára rendelkezésre álló nem túl széles mezsgye könnyedén azonosítható. Az Alaptörvény II. cikke és a Ptk. 2:42. § (2) bekezdése kifejezetten védi az emberi méltóságot, az előbbi annak sérthetlenségét is kinyilvánítja, ami azonban nem jelent korlátozhatatlanságot is. A vélemény szabadság az emberi méltósághoz hasonlóan alkotmányos jog, amely szintén nem korlátozhatatlan, de korlátozása – hasonlóan minden más alapjoghoz – csak szűk körben lehetséges.

Az emberi méltóság és a vélemény szabadság alkotmányos kollíziója nem új keletű probléma. A Ptk. 2:44. §-a úgy kíván többletvédelmet nyújtani a vélemény szabadságnak – a közügyek vitatásának szélesebb körét biztosítva –, hogy egyúttal (a szélesebb védelem egyik objektív korlátjaként) megtiltja az emberi méltóságot sértő vélemények közzétételét. Ennek megfelelően, ha azt feltételezzük, hogy ez utóbbi rendelkezés nem lehetetlenítheti el a vélemény szabadság gyakorlását – hiszen bármely sérelmes vélemény szükségszerűen egyben az emberi méltóságot is sértheti, így elvben szankcionálható lenne –, akkor az emberi méltóság védelmének a vizsgált rendelkezés alkalmazása tekintetében olyan alkotmányos értelmezést kell adni, amely útmutatásul szolgálhat a jogalkalmazás számára is.

1 7/2014. (III. 7.) AB határozat [43] bekezdés.

A döntés leszögezi, hogy az „emberi méltóság korlátozhatatlan aspektusa csak az emberi státuszt alapjaiban tagadó véleménynyilvánítások egészen szűk körében jelenti a véleményszabadság abszolút határát”.² A vélemények, értékítéletek – főszabály szerint – nemcsak a büntető-, hanem a polgári jogi felelősségre vonásnak sem lehetnek az alapjai; e tekintetben a határozat visszautal a 36/1994. (VI. 24.) AB határozat egyik leglényegesebb elemére, a becsületsértő vélemények teljes büntetlenségének követelményére. De, ellentétben az 1994-es döntéssel, a testület 2014-ben nem tekintette ezen értékítéleteket minden esetben alkotmányosan védettnek. A határozat érdeme, hogy megkísérel a jogalkalmazásban mind- eddig csak igen töredékesen alkalmazott, önálló értelmezést adni az emberi méltóság személyiségi jogának. Az AB döntéséből e tekintetben az következik, hogy:

– a közügyekre, közéleti szereplőkre vonatkozó vélemények, értékítéletek különleges védelmet élveznek;

– amely azonban nem terjed ki a közéleti személyiségek magán- vagy családi életére vonatkozó értékítéletekre (ha azok nincsenek összefüggésben a közügyekkel);

– valamint szintén nem terjed ki azon véleményekre, amelyek az érintett emberi státuszának teljes, nyilvánvaló és súlyosan becsmérő tagadását valósítják meg (emberi mivoltát vonják kétségbe, a közügyek vitásától elrugaskodva, emberi minőségében becsmérlik, gyalázzák).

Ez utóbbi esetben már nem is a Ptk. 2:45. §-ban foglalt becsülethez való jog sérül (annak megsértése lehetőségét a 2:44. § által a közügyekben megfogalmazott vélemények számára biztosított védelem a kiemelt közszerelők – politikusok, a közhatalom gyakorlói – vonatkozásában akár teljes egészében ki is zárhatná), hanem az emberi méltóság joga.³ Vagyis az emberi méltóságnak – ellentétben a polgári bíróságok korábbi felfogásával – az alkotmánybírói döntés értelmében a becsülethez és a jóhírnévhez való jogon túli, sajátos és önállóan alkalmazható tartalma van.

2.2. Közügyek és közszerelők

Az elmúlt évtized AB-gyakorlata és a nyomában formálódó bírósági esetjog jobbra erősíti azon értelmezést, amely szerint a véleménynyilvánítással érintett ügy „közügy”-jellege az elsődleges szempont a személyiségvédelem csökkentett

2 7/2014. (III. 7.) AB határozat [61] bekezdés.

3 Ptk. 2:42. § (2) bekezdés.

terjedelmének megállapításakor, nem pedig a közlés által érintett személy közszereplői státusza (vagy annak hiánya).

A 7/2014. (III. 7.) AB határozat rögzíti a közügyek azonosításának elsődlegességét, mindazonáltal jelzi, hogy a közszereplői státusz is fontos – bár a közügyjelleghez képest másodlagos – szempont lehet a személyiségvédelem mértékének megállapításánál. A közügyek hatással vannak az általuk érintett szereplők személyiségi jogainak érvényesülésére, ha pedig e személyek közéleti szereplőnek is számítanak, akkor jogaik még tovább szűkülhetnek, aminek mértéke közszereplői státuszuk jellegétől függ (a politikustól a celebig).⁴

Ez a megközelítés nyer megerősítést a 14/2017. (VI. 30.) AB határozatban is: „[A] munkaügyi jogvita alapját jelentő tevékenység, vagyis az internetes portál tartalma és az ott közzétett írások döntő részükben szakmai jellegűek és nem mutatnak olyan közéleti kötődést, amely ezt a tevékenységet egyértelműen a közügyek szabad vitatásának körébe sorolja.”⁵

A 8/2018. (VII. 5.) AB határozat alapján a magas egyházi tisztséget betöltő személyekre vonatkozó véleménynyilvánítás esetén is a közügyekkel való kapcsolódás határozza meg az érintettek személyiségi jogait illetően alkalmazandó mércét, e tekintetben nincs jelentősége annak, hogy ők nem gyakorolnak közhatalmat, és nem politikusok.⁶ Az önkormányzati jegyzőre vonatkozó állítások főszabályként nem vonhatók ki a közügyek vitájának köréből, „a közügyek alakítóinak személyiségét, hitelességét érintő megnyilvánulások általában a közügyek vitájának védett körébe tartoznak”.⁷ A politikai tanácsadó nyaralásáról közölt információk és képek is a közügy vitájához való hozzájárulásnak minősülhetnek, sőt az illető közszereplő státuszáról vagy annak hiányáról zajló, nyilvánosság előtti diskurzus maga is egy közéleti vita, így arra nézve a csökkentett személyiségvédelem alkalmazása alkotmányosan indokolt.⁸ A 3030/2019. (II. 13.) AB határozat alapügyének terheltje az ellene indított büntetőeljárásban a bíróság előtt megismételte, sőt újabb erősen kritikus értékítéletekkel gazdagította az indítványozóval kapcsolatos véleményét („szarkupac”, „gyalázat, civilizációs metely”, „nyilvános hullarabló”). Az alapügyben öt becsületsértés vétsége miatt elítélték, de a tárgyaláson elhangzottak terhelt általi – saját közösségimédia-felületein való – közzététele miatt indult újabb ügyben a bíróság felmentette. Az AB elutasította az ennek okán benyújtott alkotmányjogi panaszt azon az alapon, hogy a büntetőeljárásról szóló tájékoztatás közügy.⁹

4 7/2014. (III. 7.) AB határozat [57] bekezdés.

5 14/2017. (VI. 30.) AB határozat [40] bekezdés.

6 8/2018. (VII. 5.) AB határozat [20]–[25] bekezdés.

7 3263/2018. (VII. 20.) AB határozat [43] bekezdés.

8 26/2019. (VII. 23.) AB határozat [29]–[34] bekezdés.

9 3030/2019. (II. 13.) AB határozat [38]–[40] bekezdés.

2.3. Tények és vélemények

A 7/2014. (III. 7.) AB határozat rögzíti, hogy a valótlan tények és a szélsőséges vélemények szabadsága, illetve korlátozhatósága eltérő alkotmányos mércék szerint ítélendő meg. A 13/2014. (IV. 18.) AB határozatában az AB megerősítette, hogy a tényállítások és vélemények differenciálása során a bíróságoknak figyelembe kell venniük a teljes szöveg kontextusát, célját, illetve az érintett szövegrészben foglaltak igazságtartalmának objektív igazolhatóságát.¹⁰

A tényállítások és vélemények elhatárolása a konkrét ügyekben ezzel együtt is nehéz feladat. Egy ilyen bonyolult elhatárolási kérdéssel találkozott az AB két történész közötti vita ügyében.¹¹ Az alapügy alperese azt nyilatkozta az indítványozóról, hogy amit az mondott, „egy szélsőjobboldali politikai provokáció, ami [...] törvényes eszközökkel is büntethető lenne, hiszen relativizálja a holokauszot, súrolja a holokausz tagadását”. Az indítványozó szeme előtt „két alapvető cél lebeg [...]: az új [...] intézet új ideológiai megfontolásaival függ össze, az új tekintélyuralmi rendszer tisztára kell, hogy mossa elődjét, a Horthy-rendszert. Teljesen nyilvánvaló, hogy ez a dolog erről szól, és igyekszik kimosni magát Horthyt is a népirtás bűnéből, de nem lehet”. Az alperes az indítványozóra utalva megjegyezte, hogy „csak azokat az embereket lehet megbízni ilyen kormányintézetek vezetésével, akik szakmailag, erkölcsileg, politikailag a szélsőjobboldal irányába nyitottak, a Horthy-rendszer restaurációjában gondolkodnak szellemileg”. A fentiek átmenetet képeznek a tényállítás és a véleményközlés között, az AB is megsztott volt abban a kérdésben, hogyan minősítse az elhangzottakat. A többség azonban véleményeknek tekintette azokat. A kritikai elem, a bírálati jelleg tette – a többség megítélése szerint – véleménnyé az elhangzottakat, amelyekre így kevésbé szigorú mércét kellett alkalmazni, az alkotmányjogi panaszt pedig a testület elutasította.

A 3145/2018. (V. 7.) AB határozat két bulvárszereplő jogvitája összefüggésében rögzítette, hogy valakit egy vita során „pszichopátának” nevezni nem tényállítás, ha a közlő a kifejezést nem orvosi értelemben használja, hanem a köznyelvben bevetté vált minősítésként.¹² A 3374/2019. (XII. 19.) AB határozat szerint pedig az a parlamenti vita során elhangzó közlés, amely szerint a Magyar Nemzeti Bank (MNB) elnöke „családjával együtt közpénzt lopott az MNB alapítványainak létrehozásával”,¹³ nem tényállítás, hanem vélemény,¹⁴ ráadásul olyan, amelyet az érintett túrni köteles.

10 13/2014. (IV. 18.) AB határozat [49] bekezdés.

11 3001/2018. (I. 10.) AB határozat.

12 3145/2018. (V. 7.) AB határozat [81] bekezdés.

13 3374/2019. (XII. 19.) AB határozat [2] bekezdés.

14 3374/2019. (XII. 19.) AB határozat [32] bekezdés.

2.4. A tőrészküszöb a közügyek vitáiban

Az AB feladata a „tőrészküszöb” meghatározásában nehéz és hálátlan. A testületnek meg kell kísérelni megtalálni a középutat, amely a demokratikus nyilvánosság szabadságára és – a legszélsőségesebb vélemények, valamint a valótlan állítások jó része esetére – fenntartja az emberi méltóság védelmének lehetőségét is. Az AB kétségtelenül szűk mezsgyét keres döntéseiben, amivel sem a korlátlan véleményszabadság hívei, sem a közbeszéd minőségéért aggódók vagy a személyiségi jogaitak védtelenül hagyottként érzékelő közszereplők nem maradéktalanul elégedettek. Talán éppen ez jelzi azt, hogy a testület jó úton jár. A kérdést, hogy pontosan milyen mértékben húzódik vissza a személyiségvédelem szabályainak érvényesülése a közügyek vitái során, és milyen magasnak kell lennie a közéleti szereplők és a közügyekben érintettek „tőrészküszöbének”, első ízben a 36/1994. (VI. 24.) AB határozat kísérelte meg meghatározni, amely mércét 20 év elteltével a 7/2014. (III. 7.) AB határozat – a fentiekben rögzítettek szerint – pontosította és módosította. A polgári bíróságok ítéleteivel szembeni alkotmányjogi panaszok nyomán született AB határozatok pontosan követik ezen utóbbi határozat mércéjét. Ennek megfelelően pszichopatának nevezni egy médiaszemélyiséget,¹⁵ vagy parlamenti vitában lopással vádolni az MNB elnökét¹⁶ nem haladja meg a közügyek vitájában irányadó tőrészküszöböt.

Ami a büntetőjogi relevanciájú döntéseket illeti, a helyzet hasonlóan alakul. A 7/2014. (III. 7.) AB határozat büntetőjogi párja, a 13/2014. (IV. 18.) AB határozat részben megerősítette a büntetőjog számára megfogalmazott 1994-es ismérvet, amely a valótlan tényállításokat érinti: „A közügyeket érintő véleménynyilvánítás szabadsága a valóban bizonyult tények tekintetében korlátlanul, míg a hamis tény állításával vagy híresztelésével szemben már csak akkor véd, ha a híresztelő nem tudott a hamisságról, és a foglalkozása által megkívánt körültekintést sem mulasztotta el. Az ilyen becsületsértésre alkalmas tényállítások a rágalmazás bűncselekményének törvényi tényállási elemei közé illeszkednek, így büntetendők.”¹⁷ A vélemények, értékítéletek szabadságával kapcsolatban azonban a 7/2014. (III. 7.) AB határozatot idézte: „A véleményszabadság már nem nyújt védelmet az olyan öncélú, a közügyek vitatásának körén kívül eső, így a magán- vagy családi élettel kapcsolatos közlésekkel szemben, amelyek célja a pusztá megalázás, illetve a bántó vagy sértő kifejezések használata, vagy más jogsérelem okozása. [...] Ezenkívül nem védelmezi a közéleti vitában kifejtett véleményt sem, ha

15 3145/2018. (V. 7.) AB határozat.

16 3374/2019. (XII. 19.) AB határozat.

17 13/2014. (IV. 18.) AB határozat [41] bekezdés.

az abban megfogalmazottak az emberi méltóság korlátozhatatlan magját sértik, így az emberi státusz nyilvánvaló és súlyos becsmérlésében öltenek testet.”¹⁸

2.5. Képmásvédelem

A Ptk. 2:48. §-a szerint: „(1) Képmás vagy hangfelvétel elkészítéséhez és felhasználásához az érintett személy hozzájárulása szükséges. (2) Nincs szükség az érintett hozzájárulására a felvétel elkészítéséhez és az elkészített felvétel felhasználásához tömegfelvétel és nyilvános közéleti szereplésről készült felvétel esetén.” A szövegből úgy fest, hogy nem a közügyek, hanem a közszereplők, pontosabban a közszereplés azonosítása az egyedüli fontos szempont, és a nyilvános közéleti szereplésen kívül nincs mód a csökkentett személyiségvédelem alkalmazására – esetleg a 2:44. § alkalmazása segíthet valamelyest. Ehhez képest az alkotmánybírói gyakorlat a „rendőrképmás”-ügyekben a 2:44. § figyelmen kívül hagyásával jutott el oda, hogy a vélemény szabadság, illetve a tájékozódáshoz való jog szempontja a 2:48. § alkotmányos értelmezésében is irányadó.

Elsőként a 28/2014. (IX. 29.) AB határozat foglalkozott a rendőrökről készült felvételek összefüggésében konfliktusba kerülő képmásjog és a vélemény szabadság egyensúlyának felállításával. A konkrét ügyben egy internetes hírportál *Rendvédelmi szakszervezet tüntetése* címmel jelentetett meg cikket, amelyhez egy „képgaléria” kapcsolódott. E képgyűjtemény két darabján egyedileg felismerhető módon, két-két rendőr volt arccal felismerhetően látható a másokat is ábrázoló csoportképeken. A rendőrök szolgálati feladatukat látták el, a tüntetést biztosították, a képen passzívan álltak, magatartásuk önmagában nem volt különös vagy a sajtó számára bármely okból érdekesnek tekinthető. A tudósításhoz a képek többletinformációt nem adtak hozzá, de nem is ábrázolták sértő, bántó, lealacsonyító módon vagy eltorzítva az érintett rendőröket.

Fontos megjegyezni, hogy az AB nem a Ptk. által biztosított kivételek egyikebe próbálta beeröltetni a tényállást. Az inkriminált képek nem voltak tömegfelvételek, és az AB elkerülte azt, hogy a rendőrök közterületen való munkavégzését, szolgálatteljesítését nyilvános közszereplésnek minősítse, hiszen nem is tekinthető annak. Korábban a Legfelsőbb Bíróság jogegységi határozata a közszereplői státusz hiányával érvelt a rendőrképmások védelme mellett, de a rendőr főszabályként – bár közhatalmat gyakorol – nem közszereplő, a nyilvánosság előtt végzett munkája pedig nem közszereplés.

A rendőr vagy más rendvédelmi dolgozó tevékenységéről való beszámoló azonban fogalmilag közügyet érint, éppen a közhatalom gyakorlásának átlátható-

sága, bírálhatósága miatt, ezért nem elegendő azt igazolni, hogy ők nem közszereplők. Az AB általános érvénnyel – azaz nem csak a rendvédelmiekre, sőt nem csak a közhatalom gyakorlóira vonatkozóan – mondta ki, hogy a képmás szabadon közölhető, „[a] nyilvános helyen készült, nem sértő, az érintett személyt tárgyilagosan ábrázoló felvétel általában nyilvánosságra hozható engedély nélkül, ha az a közérdeklődésre számot tartó tudósításhoz kapcsolódik és a jelenkor eseményeiről való szabad tájékoztatásához kötődik”.¹⁹ Így kell megítélni a rendőri intézkedésről készült képfelvételeket is.²⁰ A Kúria utóbb elfogadta e megközelítést: „[a]mennyiben a közhatalmat gyakorló személy fellépésére a közéletet befolyásoló események során kerül sor, a képmáshoz való személyiségi jogainak gyakorlása, azok korlátozhatósága az általános, azaz a közéleti eseményeken pusztán jelenlévő magánszemélyek jogvédelmének szabályaihoz képest eltérő megítélés alá eshet.”²¹

Az AB döntése nyomán tehát a Ptk. értelmezésébe be kell vonni az alkotmányos szempontokat is, amelyek a szabad tudósításhoz, az információkhoz való hozzájutáshoz, azaz a vélemény- és sajtószabadsághoz kapcsolódnak. Az AB és a Kúria az egyedi ügyekben e szempontot egy ideig még nem egységesen mérlegelte, amint azt a valódi alkotmányjogi panaszok után született újabb AB-határozatok igazolják, amelyek újra megerősítették a nyilvánosság érdekeihez fűződő szempont mérlegelésének jelentőségét.²²

Mivel a Kúria az AB döntése nyomán meghozott újabb ítéletében is jogsértőnek minősítette a képek közlését, újból az AB elé került az ügy. A Kúria abból indult ki, hogy a passzívan ácsorgó rendőrök képmásának közlése nem hordozott többletinformációt, ezért az AB által előírt mérlegelés eredményeképpen a bíróság joggal jut arra a következtetésre, hogy a képek közlése nem szükséges a megfelelő tájékoztatáshoz, így azok közzététele jogsértő. De ez az AB döntésének félreértése, amint azt a 3/2017. (II. 25.) AB határozat egyértelművé teszi. A kiindulópont ugyanis nem az, hogy csak a tájékoztatási tevékenység szempontjából releváns többletinformáció közlése esetén szorul vissza a képmáshoz való jog, éppen ellenkezőleg: az csak akkor érvényesíthető, ha a közlés visszaélészerű, öncélú, eltorzított. A vélelem tehát amellettszól, hogy a rendőrképmások közlése nyilvános eseményről való tudósításhoz kapcsolódóan megengedett.

Az AB gyakorlata kiterjed a közéleti és a politikai szereplők képmásának közlésével összefüggő alkotmányos kérdésekre is. A 3313/2017. (XI. 30.) AB határozat alapján a bírósági tárgyaláson a politikai szereplő terheltről készült kép – még ha utóbb az eljárásban fel is mentették – közérdeklődésre tarthat számot,

19 28/2014. (IX. 29.) AB határozat [44] bekezdés.

20 28/2014. (IX. 29.) AB határozat [43] bekezdés.

21 1/2015. számú BKMPJE határozat, IV.3. pont.

22 Lásd 16/2016. (X. 20.) AB határozat és 17/2016. (X. 20.) AB határozat.

a terhelt közéleti szereplői minőségéhez kapcsolódik. A média objektív módon, képi eszközökkel is tudósíthat egy büntetőeljárás állásáról, ha a tudósítás összhangban áll az adott eljárás aktuális állásával, és tiszteletben tartja az ártatlanság vélelmének alkotmányos alapelvét. Önmagában a képi bemutatás nem sérti ezen elvet, és a terhelttel szemben alkalmazott fizikai kényszerítő eszközök (bilincs) bemutatása sem minősül eleve visszaélésszerűnek vagy méltóságot sértőnek.²³ A személyiségi jogsértésre hivatkozó indítványt az AB ennek megfelelően elutasította.

A 3348/2018. (XI. 12.) AB határozat egy másik politikai közszereplő terhelt képmásának közlését követően indult. Az indítványozó internetes hírportál cikkének illusztrációjaként egy, az illetőről korábban, egy bírósági büntetőeljárás során, egy másik hírportál számára készült képet használt. Fontos körülmény, hogy az érintett közszereplő korábban, a kép közzétételét követően az elkészítő hírportállal szemben polgári pert nyert, sikerrel hivatkozva a képmásával való visszaélésre. Az AB azonban a jelen ügyben rögzítette, hogy ezzel együtt is, a kép felhasználásának alkotmányossága a konkrét esetre nézve, külön vizsgálható.²⁴ A kép szorosan összefügg az újabb cikk tartalmával és az ott bemutatott, közérdeklődésre számot tartó bírósági eljárással, amely a korábbi politikai közéleti szereplői minőségéhez, tisztségéhez kapcsolódott. Továbbá a fénykép nem ábrázolja őt megalázó helyzetben, súlyosan bántó vagy az emberi méltóság korlátozhatatlan, az emberi státusz meghatározó lényegét sértő módon.²⁵ Ennek megfelelően a képmás közzététele nem minősül a sajtószabadság jogával való visszaélésnek, az ettől eltérően döntő ítéletábrái ítélet Alaptörvény-ellenes.²⁶

A 26/2019. (VII. 23.) AB határozat előzményeként a nyilvánosságot jobbra kerülő politikai tanácsadóról külföldi nyaralásán készültek felvételek, amelyeket az általa meglátogatott szórakozóhely megbízásából készítettek. Fontos körülmény, hogy az intézmény általános szerződési feltételei szerint a tanácsadó hozzájárult ahhoz, hogy reklámcélra a személyére is kiterjedő felvétel készüljön, és azt a szórakozóhely a saját tevékenysége során felhasználja. E felvételeket közölte újra egy magyar internetes hírportál. Az AB elutasította az alkotmányjogi panaszt, mert a tanácsadó nyaralásáról készült beszámoló közügynek minősült, és amennyiben „a sajtó közügyek vitatásával kapcsolatos ügyben, közszerepléssel összefüggésben tesz közzé képmást, a »képmásvédelem« csak akkor lehet a sajtószabadság valós korlátja, ha a képmás közzététele – a felismerhetővé váláson túlmutatóan – valamilyen alapjog sérelmét (különösen az emberi méltóság vagy

23 3313/2017. (XI. 30.) AB határozat [51]–[62] bekezdés.

24 3348/2018. (XI. 12.) AB határozat [36] bekezdés.

25 3348/2018. (XI. 12.) AB határozat [37] bekezdés.

26 3348/2018. (XI. 12.) AB határozat [38] bekezdés.

a magánélethez való jog megsértését) okozza”.²⁷ A cikk és képi illusztrációja nem volt hírnév- vagy becsületsértő, és „a sajtó a közügyek vitatásával összefüggésbe hozhatóan osztott meg médiatartalmat a közéletre hatást gyakorló magánszemély magánéletéről. Mivel jelen esetben épp a magánélet (az érintett vagyoni helyzete, életvitele) volt a demokratikus vita tárgya, az indítványozó a felvétel elkészítéséhez és promóciós célú megosztásához hozzájárult, ezért helyesen értelmezte a bíróság, hogy ennek az információnak a széles közvéleménnyel való megosztása nem jelenti az indítványozó emberi méltóságának vagy magánélethez való jogának a megsértését”.²⁸

2.6. A magánélet és a személyes adatok védelme

A magánélet védelme a Ptk.-ban nevesített személyiségi joggá vált [2:43. § b) pont], amelynek önálló tartalmát a bírói gyakorlat alakítja. E személyiségi jog terjedelme is a közügyek nyílt vitatásának érdekében keresztül határozandó meg, akárcsak a magánélethez való általános joggal szükségszerűen átfedésben lévő személyes adatok védelméhez való jog.

A Quaestor vállalatcsoport körüli botrányal kapcsolatban egyazon magánszemély hét AB-döntésben is szerepelt indítványozóként.²⁹ Az előzményképpen perbe fogott lapkiadó, televíziós médiaszolgáltató és internetes hírportálok kiadói a Quaestor-botrányal kapcsolatban közöltek cikkeket, amelyekben az indítványozó hozzájárulása nélkül nyilvánosságra hozták nevét, korábbi munkahelyeinek megnevezését, élettársi kapcsolatának tényét és élettársának nevét, valamint élettársa családi kapcsolatait, ezen keresztül az indítványozó tágabb értelemben vett családjával kapcsolatos adatokat. (Az indítványozó magánszemély, aki a Quaestornál dolgozott, élettársa pedig a legfőbb ügyész lánya. A cikkek ezen információkból következtek arra, hogy az ügyben az ügyészség fellépésének állítólagos késlekedéséhez a munkatársi és családi kapcsolatoknak köze lehetett. Ezen sugalmazás valóságtartalmát a cikkek nem próbálták meg bizonyítani.) Az előzményi döntésekben a Kúria azon korábbi bírósági ítéleteket hagyta helyben, amelyek teljes egészében elutasították a magánélethez és a személyes adatok védelméhez fűződő személyiségi jogok megsértésének megállapítására irányuló igényt. A hét döntés közül e tekintetben egy kivétel akad, amelyben – mivel a bíróság első és másodfokon is megállapította a magánélet és a személyes adatok

27 26/2019. (VII. 23.) AB határozat [40] bekezdés.

28 26/2019. (VII. 23.) AB határozat [42] bekezdés.

29 3209/2020. (VI. 19.) AB határozat, 3210/2020. (VI. 19.) AB határozat, 3211/2020. (VI. 19.) AB határozat, 3212/2020. (VI. 19.) AB határozat, 3213/2020. (VI. 19.) AB határozat, 3214/2020. (VI. 19.) AB határozat, 3215/2020. (VI. 19.) AB határozat.

védelméhez fűződő jog sérelmét, amit a Kúria is hatályában fenntartott – az AB elutasította a panaszt.³⁰ A bíróságok ezen utóbbi döntés előzményeképpen az indítványozó nevének közlését ítélték jogsértőnek, és megállapították, hogy az élettársi kapcsolat tényének és élettársa családi kapcsolatainak nyilvánosságra hozatalával nem sérült a felperes magánélet védelméhez fűződő személyiségi joga, az AB pedig ezzel egyetértett.

Az AB valamennyi döntésében megállapította, hogy a közügyben való érintettség, a közügy jelentőségére is tekintettel, szükségessé teheti a nem közszereplő indítványozó személyes adatainak védelméhez fűződő jogának korlátozását³¹ – az egyszerűség kedvéért a továbbiakban csak az első határozatra hivatkozunk, de az érvelés lényegében mindegyikben azonos volt.

Ami a név közzétételét illeti, a megfelelő tájékoztatás név nélküli (anonim) tudósítással is elvégezhető lett volna, így a sajtó magatartása sérti az indítványozó magánszféráját.³² A korábbi munkahelyének a hozzájárulása nélküli közzététele nem minősült jogsértőnek.³³ A Quaestor vezetőjével fennálló munkakapcsolat, valamint az indítványozót a legfőbb ügyészhez fűző magánéleti kötődés olyan, „a közérdeklődésre számot tartó ügyhöz kapcsolódó személyes adat, amelyek nyilvánosságra hozatala az érintett közügy megvitatása érdekében nem tekinthető sem önkényes, sem indokolatlan közlésnek, az a véleménynyilvánítási szabadság magasabb szintű oltalmát élvezzi”.³⁴ A családi kapcsolatokról való beszámoló vonatkozásában az AB is a sajtó tájékoztatáshoz fűződő feladatának tulajdonított nagyobb súlyt a magánszféra védelmével szemben.³⁵

3. Következtetések

A fenti áttekintésből néhány általános következtetés is levonható, és talán elegendő idő telt már el ahhoz, hogy alapvető megközelítések kikristályosodjanak az AB gyakorlatából. Az alábbiakban ennek megfelelően bizonyos következtetések levonására teszünk kísérletet.

A 7/2014. (III. 7.) AB határozat tekinthető a véleményszabadság „alaphatározatának”, amelynek általános tételei túlmutatnak a döntésben felmerült konkrét alkotmányossági kérdésen. Ez a döntés ráadásul a joggyakorlat számára is irányadó lehet, jóval inkább, mint a 2012 előtt, jobbára absztrakt normakontroll-eljárások

30 3214/2020. (VI. 19.) AB határozat.

31 3209/2020. (VI. 19.) AB határozat [48] bekezdés.

32 3209/2020. (VI. 19.) AB határozat [51]–[52] bekezdés.

33 3209/2020. (VI. 19.) AB határozat [54] bekezdés.

34 3209/2020. (VI. 19.) AB határozat, [57] bekezdés.

35 3209/2020. (VI. 19.) AB határozat, [60] bekezdés.

során született, a véleményszabadság teoretikus meghatározását több tekintetben elvégző, de a gyakorlat számára alkalmazandó – és a bíróságokat kötelező – mércét meghatározni nem képes AB-gyakorlat.

Az emberi méltóság a véleményszabadság legfőbb és legáltalánosabb korlátja, amely a véleményszabadság bármely lehetséges korlátozásánál megfelelő súllyal figyelembe veendő szempont; az AB gyakorlata kerüli azon korábbi megközelítéseket, amelyek – például a büntetőjogi rágalalmazás vagy a gyűlöletbeszéd esetében – az emberi méltóság védelmét nem tekintették kellő alapnak a szóláskorlátozáshoz. Az AB gyakorlata a rivalizáló értékek közötti egyensúly megtalálását célozza, megítélésem szerint összességében – az egyes döntések közötti kisebb koherenciazavarok ellenére – sikerrel.

Az alkotmányos véleményszabadság szempontja a magánjogi jogvitákban is figyelembe veendő, akkor is, ha a Ptk. szövege kifejezetten nem irányozza ezt elő. Erre a legkézenfekvőbb példát a rendőrképmásokat érintő ügyek adják, amelyekben az alkotmányos megközelítés a nyilvánosság tájékoztatásának érdekét mint a képmás felhasználásához való jogosulti hozzájárulás főszabálya alóli kivételt szinte „beleírta” a Ptk. képmásvédelmi szabályai közé.

Megítélésem szerint a vizsgált évek alatt jelentős előrelépés történt a véleményszabadság alkotmányos tartalmának meghatározásában. A közügyek vitái úgy maradtak széles körben szabadok, hogy közben az emberi méltóság sem maradt védtelen.